

le Heide-
er toe, dat
techismus
el, naar de
was, al
loofswaard
lag uitge-
n het dus
verschilde
onder de
a verstaan,
o weinig
ogen hun
zin in zijn
eide, zoo
theologen
Om elken
men, zullen
en van de
ti uit ons
eologieae,
gie door
hysius en
in Diap.
et gevoelen
erk beslist
an boven-
ditt artikel,
arheid be-
uten twijfel
zien, maar
deld word
ditt artikel,
ander dat
geschikter
belang is,
men". Deze
gen worden
e schrijvers
or de ver-
elle seggen
des doods
op, de ver-
l wordt in
ij men dit
e smarten
aar of ge-
aaron niet
gelijk som-
len en dit
doods als
ten te ver-
t. II p. 188,
nederdaling
nzer, dat
atus' begri-
niet mogen
onvonnig-
historische
eft met het
vone Theo-
ad fidem
Theologiam
men in de
t ons over-
gen in den
en dat hij
aar de ziel
onze plaats
e dit aller-
de helse
d zou ver-
ste dogma-
Theoretico-
60: „Wat
ter helle?
eterodoxen
ler de recht-
sommigen
begravenis-
rken het tot
'ziel, zooals
eerde theo-
er noch de
an Christus
ods of de
der Christus
lagen zijner
s, de West-
Ook Maas-
en voor als
t geschil het
n te voegen
erstaan zoo-
nederdaling
f, de helse
nederdaling
het helse
z. de neder-
an Christus
des doods.
t, zegt hij,
helle in de
an Christus
reed uitge-
rck's al te
nzer gere-
euw sluit,
beslist voor
leidelberger
och met a
g nederge-
houwd, zeer
n van Chris-
het artikel
i de oudste
schijflijst in
t IV p 161),
a bestrijdt,
de Schrift
naar alleen,
en begrave-
dus in het
lijke taan-
voelen van
hun hooren,
et getuige-
reformeerde
en dit met
atechismus
el symbool
en de Kerk
r helle van

het dragen der helse smarten verstand. Toch aarzelen Francois Turretin en Benedict Pictet niet, in hun dogmatiek te verklaren, dat ook de andere opvatting van dit artikel „orthodox“ is. Turretin zegt in zijn meesterwerk *Institutio Theologiae Elencticae* 1696 t II p 393: „Nadat we in het voorafgaande weereld hebben het valsch gevoelen der Roomschen aangaande een plaatselijke nederdaling van Christus ter helle, zullen we nu den waren en echten zin van dit geloofsartikel gaan bewijzen. De orthodoxen komen echter over den zin van dat artikel onderling niet geheel overeen, daar sommigen het verstaan van Christus geestelijke benauwdheden en helse kwellingen, zooals Calvijn, Beza, Danaeus, Ursinus en anderen, ja ook verschillende belijdenissen onzer kerken; anderen daarentegen beweren, dat het betrekking heeft op Christus begravenis en driedaagsch verblijf in het graf, zooals Zanchius, Piscator, Pierius en anderen.“ De oorzaak van dit verschil schuilt daarin, zegt hij, dat het woord *helle* in de Schrift in vierderlei zin wordt gebruikt; soms wordt het gebruikt voor graf, Ps. 16: 10 en 49: 15; soms voor de plaats der verdoemden, Luc. 16: 23; soms voor de grootste kwellingen en benauwdheden Ps. 18: 6 en 116: 3; soms voor de diepste vernedering Jes. 14: 15 en Matth. 11: 23. Het nedergedaald ter helle kan daarom ook in vierderlei zin worden verstaan; of van een plaatselijk nederdalen naar de plaats der verdoemden, gelijk de Roomschen en Lutherschen willen; of van Christus begravenis, of van Christus helse smarten of van den diepsten trap der vernedering. Het gevoelen, dat onder nederdaling ter helle verstaan moet worden: begraven, verwerpt Turretin, omdat daardoor een tautologie zou ontstaan. „Derhalve, zegt hij pag. 395, is het niet te verstaan van het graf, maar van den staat des doods, of het verblijf van Christus in het graf onder de heerschappij des doods, zooals de uitdrukking nederdalen ter helle dikwijls in de Schrift gebruikt wordt, om den staat der dooden aan te duiden, Gen. 37: 35 en dit ook noodzakelijk schijnt geëischt te worden door hetgeen Petrus zegt in Hand. 2: 27.“ Maar hoevel hij blijkbare aan dit gevoelen de voorkeur geeft, acht hij dat de andere opvatting, die de nederdaling verstaat van Christus hevigste benauwdheden, die hij en in Gethsemane en aan het kruis droeg, daarom toch niet verworpen behoeft te worden. En op de vraag welk gevoelen van deze beide moet aangenomen worden, antwoordt hij: „men kan beide aannemen en zeer goed met elkander overeenbrengen, doordat men onder de nederdaling ter helle verstaat den diepsten trap van Christus vernedering, zoo wel zijn ziel als wat zijn lichaam betreft: wat het lichaam betreft, was dit zijn verblijf in het graf, wat de ziel betreft het dragen der helse smarten.“

En Benedict Pictet zegt in zijn *Theologie Chrétiennne* MDCCXXI t. I. p. 680: „Het doet er weinig toe, welke betekenis men aan dit artikel hecht, mits die betekenis maar in overeenstemming zij met de analogie des geloofs, hetzij dat men onder de nederdaling ter helle verstaat de bittere smarten, die Christus in zijn ziel geleden heeft, gelijk het woord *helle* soms in de Schrift gebruikt wordt; hetzij men er onder verstaat het graf, gelijk het woord *helle* gewoonlijk gebruikt wordt in de Heilige boeken en het bedoel is in Ps. XVI, waaraan dit artikel waarschijnlijk is ontleend; hetzij dat men het verstaat van den diepsten trap van Christus vernedering en van zijn staat onder de heerschappij des doods, gelijk de uitdrukking elders gebruikt wordt; welke laatste opvatting ons de meest waarschijnlijke toeschijnt.“

Verenigingsleven.

GEREFORMEERDE VERENIGING VOOR DRANKBESTRIJDING.

De bedoeling van deze rubriek is, een overzicht te geven van en waardeering en belangstelling te wekken voor wat op het terrein van het christelijk verenigingsleven gearbeid wordt. Wanneer dus een bepaalde vereniging besproken wordt, wil dit daarom nog niet zeggen, dat de inrichting, strekking, wijze van werken, enz. van die vereniging geheel en al goedgekeurd wordt. Het bespreken van zekeren arbeid betekent dus niet een stellingname daartegenover, maar slechts dit, dat zodanige arbeid verdient, met waardeering en belangstelling te worden gadeslagen als arbeid, verricht in den dienst van Gods Koninkrijk.

Dit wordt hier vooropgesteld, nu volgen zal een kort overzicht van het werk der Gereformeerde Vereniging voor Drankbestrijding, van een vereniging dus, welke tot de zeer weinige behoort, omtrent welke de sympathieën in de kringen van de lezers van *De Heraut* seer verdeeld zijn. Het zou geen pas geven, bij zulk een overzicht een oordeel te vellen over het voor en tegen van die vereniging, maar evenmin zou het goed zijn, welk standpunt men ook inneemt, in een rubriek als deze de zeer belangrijke vereniging en haar omvangrijken arbeid met stilswijgen voorbijtegaan.

Volge hier dus het een en ander, zooals we het in het jongste jaarverslag vermeld vinden, dat opgenomen is in het Septembernummer van het orgaan der vereniging. Vooraf echter een opmerking, de uiting van een gedachte, die opkwam bij het lezen van een verzuiming, dat het orgaan zoo weinig abonnés en annouces heeft. Zou deze betreurenswaardige toestand niet zijn oorzaak kunnen vinden in de omstandigheid, dat het uiterlijk van het orgaan doet denken aan zuinigheid, die de wijsheid bedriegt? Het orgaan ziet er niet zó uit, dat men tot lezen verlekt wordt. Formaat van het zetsel, papier, letter, inkt — niets ziet er aangenaam uit. De vermelding, met groote letters, op den omslag van het Septembernummer, dat het jaarverslag erin opgenomen was, noopte ons, het ter zijde te leggen om het te zijner tijd nader te bespreken; maar we kunnen wel zeggen, dat het minsympathieke kleed van het orgaan mede oorzaak geweest is, dat we over de vereniging niet reeds eerder schreven. Moge het bestuur gaan inzien, dat de technische uitvoe-

ring van een drukwerk zaak erover beaalt, of het uitwerking hebben zal of niet, en moge het dan met deze opmerking om bestwil, die ook andere verenigingen geldt, winste doen.

Na deze technische uitwijding, waarvan deze of gene wellicht zal zeggen, — we gelooven echter ten onrechte — dat zij hier niet thuis hoort, komte het verslag aan het woord.

„Levendige actie was er in meer dan eene afdeeling, ja voor sommige streken van ons land, vooral de provincie Friesland, ook op plaatsen, waar tot nog toe geen afdeeling bestond. De beginselen, die aan ons optreden ten grondslag liggen en die met zooveel zorg reeds gedurende een 9-tal jaren zijn bepleit geworden, werkten als een zuurdeeg door.

„Levendige actie onderstelt echter nog niet altijd een geruchmakend handelen met veel uiterlijk vertoon. En zoo was het ook dit jaar op verschillende plaatsen een kalm en rustig doorwerken onder begiselen; een onderzoeken en informeren, een zoeken van leiding bij het hoofdbestuur, waarvan anderen weinig of niets gewaar werden. Dientengevolge is ook de arbeid van het hoofdbestuur dit jaar weinig geruchmakend geweest. Ofschoon het er verre van af is, dat het zou hebben stilgezet, kan er toch geen verslag van groote daden gegeven worden.“

Het relaas van de in stilte verrichte werkzaamheden, in het verslag voorkomende, blijft voor ditmaal rusten. Liever zij een plaatsje ingeruimd aan enkele opmerkingen van bijzondere aard, geldende in de eerste plaats de relatie van de vereniging met de Kerk.

Het heet namelijk aldus: „Het schijnt, dat het beswaar, dat vroeger vaak tegen onze vereniging ingebracht werd, dat zij namelijk met haar arbeid op het terrein der Kerk treedt, zijn tijd gehad heeft. Van geen enkele afdeeling althans kwam hieromtrent nog bericht in. Over het algemeen echter blijft de betrekking tusschen den kerkeraad en onze vereniging nog vrij stroef. Op 4 plaatsen, n.l. te Arnhem, Assen, Boxum en te Oenkerk, liet de kerkeraad zich als donateur inschrijven. De afd. Kollum vond de kerkeraad van de Geref. en van de Ned. Herv. Kerk bereid om hare adressen aan den Raad der Gemeente te sturen. Op een enkele plaats, als Lekkerveer, kan men altijd rekenen op het gebruik van kerk en consistorie voor de vergaderingen; op andere wordt toegestaan, dat onze vergaderingen van den kansel worden bekend gemaakt, terwijl weer op een enkele plaats elk verzoek regelmatig wordt afgewezen. In bepaalde relatie met den Raad der Geref. Kerk kwam dit jaar de afd. Amsterdam. Door het bestuur der afdeeling werd een verzoek ingesonden om een eerlijke annonce, waarin wij, bier en likeuren werden aanbevolen aan broeders en zusters, die een huwelijksfeest hadden te vieren, uit de Amsterdamsche Kerkode te doen verwijderen. Deze actie had een gunstig resultaat en gaf tevens gelegenheid om den kerkeraad juist in te lichten omtrent de beginselen en het streven onzer vereniging.

„De Christelijke pers schijnt over het geheel meer sympathiek tegenover ons te gaan staan. In de *Vrije Fries* en het *Friesch Dagblad* worden zoo nu en dan artikelen opgenomen van den voorzitter der afd. Kollum. Enkele bladen, als het *Weekblad voor Harenburg*, de *Graafschapper*, de *Bandier* (weekblad v. Schiedamschen dijk), de *Nederlander*, de *Alblasserwaard* en de *Veluwe* bladen tellen een of meer leden onzer Vereniging in hunne Redactie. Andere bladen nemen zoo nu en dan eens een afd.-bericht op.“

„Bijna alle afdeelingen berichten, dat het alcoholisme afnemende is en dat de invloed van ons werk in het bijzonder en van dat der drankbestrijding in het algemeen seer goed merkbaar is. De excessen worden minder. Even wel blijkt het dagelijks gebruik op de meeste plaatsen seer groot. Dit wijst ons de richting aan, waarin wij hebben voort te arbeiden. De studie over den aard en de gevolgen van het alcoholisme moet zich verbreiden, om de oogen te openen voor het gevaarlijke en zondige van dit dagelijks gebruik.“

„Merkwaardig is het verschijnsel, dat nieuwe afdeelingen meestal berichten van groote sympathie bij enkelen en felle antipathie bij velen; doch dat die, welke langer gewerkt hebben, ook bijna zonder uitzondering een langzaam overgang van antipathie in sympathie constateeren. Over het algemeen neemt de waardeering toe. „Er zijn op heden 47 afdeelingen over 9 provincien verdeeld. Te samen tellen zij 971 mannelijke en 261 vrouwelijke leden, totaal 1232. Hieronder bevinden zich 19 predikanten, 4 juristen, 6 artsen, 56 onderwijzers of onderwijsters, 1 hoogleeraar en 1 leeraar aan een gymnasium. Bovendien telt de vereniging nog 978 mannelijke en 55 vrouwelijke leden, op plaatsen, waar geen afdeeling is, over 9 provincien verspreid. Onder 333 leden bevinden zich 16 predikanten, 4 juristen, 2 artsen, 46 onderwijzers en onderwijsters. Totaal dus 1565 leden.“

Officiële Berichten.

De buitengewone particuliere Synode van Zeeland zal D.V. gehouden worden op Woensdag den 8en December a.s. te Goes, aanvang des morgens te 10 ure.

De namen der afgevaardigden worden ingewacht voor Vrijdag 26 Nov. bij den eerst ondergetekende.

De kerkeraad der Geref. Kerk te Goes:

R. J. V. D. VRIEN, *praeses*.
C. ORANJE I.Z., *scriba*.

Zondag 7 Nov. was voor de gemeente van Beetum een verblijdende dag. Na des morgens te zijn bevestigd door Ds. G. Ch. Aalders van Tjumarum, naar aanleiding van Jes. 62: 6 en 7, verbond onze leeraar zich des avonds aan zijne nieuwe gemeente met de woorden uit Psalm 119: 4 en 5.

Geve de Heere onze God, dat Z.Kerw. als eene trouwe wacht op Zions muren, geteugd onder ons werkzaam moge zijn, en dat Hij de gemeente steeds meer bevestigde en stelle tot een lof op aarde.

Namens den kerkeraad:
A. D. V. D. SCHAAP, *scriba*.

Zondagavond 31 Oct. nam Ds. Bruins afscheid van de Geref. gemeente te H.-L.-Ambacht. Naar aanleiding van Judas 1: 24 en 25 liet hij der gemeente, als haar leeraar, een laatste woord van vermaan en troost hooren, om daarna den kerkeraad, de vertegenwoordigers der classis Dordrecht, den heer G. W. van Klaveren, hoofd der bijz. school, en burgemeester en raadsliden (voor zooveel tegenwoordig) een hartelijk woord van afscheid toe te spreken. De heer W. Stans, praeses van den kerkeraad, vertolkte daarop de gevoelens en zegenbeden van kerkeraad en gemeente, en verzocht den afscheidenden leeraar

Ps. 121: 4 toe te zingen, wat geschiedde, nadat eerst nog Ds. Knoll van Zwijndrecht, namens de classis Dordrecht, een sympathiek woord gesproken had. Na het einde van den dienst droeg een menschenstroom op den algemeen beminden leeraar aan, om door handdruk en zegenwensch hem van hun genegenheid te doen blijken.

Zondag 7 Nov. was het voor de kerk van Axel B een blijde ure. In de morgengodsdienst-oefening trad voor haar op haar vorige leeraar Ds. R. v. d. Kamp van Sliedrecht, ter bevestiging van Ds. Chr. Bruins, tot ons overgekomen van Hendrik-Ido-Ambacht, met een predikatie over Maleachi 2: 7; en des namiddags verbond zich Ds. Chr. Bruins met een rede over Matth. 22: 42: „Wat dunkt u van den Christus?“ Aan het einde sprak Ds. R. v. d. Kamp, namens kerkeraad en gemeente, den nieuwen leeraar een hartelijk welkom toe; en namens de zusterkerk Ds. Lammersma.

Namens den kerkeraad van Axel B:
A. D. RIJTER, *scriba*.

Kort Verslag van de classiale vergadering gehouden 20 October 1909 te 's-Hertogenbosch.

1. Ds. J. Bosch opent de vergadering, laat zingen van den Morgenzang het derde vers, leest Efese 4: 1—16 en gaat voor in gebed.

2. De credentiebrieven worden nagelaten. De kerk van Heusden is met kennisgeving, die van Helenaveen zonder kennisgeving afwezig. Aan en diaken wordt keurmerk verleend.

3. Moderamen: Ds. A. Brummelkamp, praeses; Dr. T. Hoekstra, scriba; Ds. J. Bosch, assessor.

4. De Notulen worden na lezing gearresteerd. Art. 41 K. O. wordt behandeld. Het voorstel van 's-Hertogenbosch: „De classis besliste, dat, in overeenstemming met art. 10 van de „Regelen voor Evangelisatie-arbeid“ op iedere classiale vergadering door één der Deputaten voor Evangelisatie mededeelingen van dien aard zullen worden gedaan“, wordt aangenomen.

Een ander voorstel van de kerk van 's-Bosch wordt na ampele bespreking teruggenomen.

De kerk van Tilburg deelt mede, dat op verzoek van Ds. Binnema en op verzoek van de kerk van Tilburg, de kerk van Eindhoven Ds. Binnema van zijne toezegging de roeping naar Eindhoven te zullen opvolgen, heeft ontvallen, zoodat Ds. Binnema aan Tilburg verbonden blijft.

De classis wijst den Dienaar des Woords van 's-Bosch aan, om tijdens de ongesteldheid van Ds. Binnema de kerk van Tilburg zoo noodig met advies te dienen. Tilburg vraagt inlichtingen met het oog op de beroeping van een Dienaar des Woords. Wordt geadviseerd, zoo spoedig mogelijk tot beroeping over te gaan.

De kerk van 's-Gravenmoer deelt mede, dat Ds. J. C. Aalders de roeping naar Beetum heeft aangenomen en het aantal vacante kerken in onze classis dus weer met één zal worden vermeerderd.

Een betwarschrift wordt gelezen, behandeld en beantwoord.

Aan Genderen en Eindhoven wordt advies gegeven.

Op voorstel van de kerk van 's-Bosch wordt besloten:

De kerk van S. zal ten behoeve van een verpleegde op iedere classiale vergadering in Januari een nauwkeurig uitgewerkte begroeting indienen met aanteekening van het bedrag, dat in dat jaar door iedere classiale Kerk moet worden bijgedragen. Deze begroeting wordt door de classis nagezien en vastgesteld.

6. Aan Ds. J. C. Aalders wordt goede attestatie vanwege de classis uitgereikt.

7. Onderling Schieders brengt financieel rapport uit namens de Depp. voor hulphelp. Kerken. Ontvangsten: f 405.35 1/2. Uitgeeven: f 337.54. Batig saldo f 167.81 1/2. Deputaten worden onder dankbetuiging gedischargéerd.

8. Benoemingen:

Kerkvisiteuren: Ds. A. Brummelkamp, Dr. T. Hoekstra, primi, Ds. J. H. Binnema, Ds. J. Bosch, secundi.

Dep. ad examina: Ds. A. Brummelkamp, Dr. T. Hoekstra.

Classical correspondent: Dr. T. Hoekstra. Classical quaestor: oud. H. Both.

Dep. hulphelp. Kerken: Ds. A. Brummelkamp, Ds. H. J. Binnema, oud. H. Schreuders.

Tot approbatie van attestaten van predikanten: de Kerken van Vrijhoeve-Kapelle, Genderen en Tilburg.

In de plaats van Ds. J. C. Aalders wordt Dr. T. Hoekstra tot Deputaat voor Evangelisatie benoemd.

9. Regeling vacature-beurten. Tilburg zal gediend worden door 's-Bosch. Helmond door Genderen. Helenaveen door Vrijhoeve-Kapelle.

Aan de classis Almkerk zal worden verzocht in dit trimester de vacaturebeurten te Tilburg en te Sprang, aan de classis Klundert de vacaturebeurten te Eindhoven en te Helmond waar te nemen.

10. Het Concept-Reglement voor kerkvisitatie wordt, na enkele wijzigingen, aangenomen.

11. De praeses memoreert dat Ds. Bosch te Steenwijk-A. beroepen is en spreekt den wensch uit, dat hij in onze classis mag werkzaam blijven.

Op hartelijke wijze spreekt de praeses Ds. Aalders toe, dankt hem voor zijn arbeid en wenscht hem 's-Heeren zegen toe. De vergadering sluit Ps. 121: 4.

12. Nadat Ds. Aalders een kernachtig woord van afscheid heeft gesproken en in dankzegging is voorgegaan, sluit de voorzitter de vergadering.

Namens de classis,
T. HOEKSTRA, *A. I. scriba*.

Buitenland

Engeland. Onlangs verschenen in Engeland van de hand van den predikant Morgan Gibbon, tot de Congregationalistische Kerk behoorende, een bundel preeken onder den titel van *Evangelical Heredodoxy*, Evangelische onrechtvaardigheid. In het voorwoord zegt de schrijver, dat er op dit oogenblik twee groote bewegingen in het kerke-lijk Engeland gesien worden: de eene is rechtvaardigheid of orthodox, de andere is onrechtvaardigheid of heterodox. Maar daar is volgens den schrijver nog een derde richting, die door een overgroote meerderheid van Congregationalistische predikanten en gemeentelieden gevolgd wordt. Deze is onrechtvaardig ten opzichte van de geloofsbelijdenissen, doordat zij de letterlijke inspiratie van den Bijbel verwerpt en de leer van de eeuwige straffen voor hen die in hunne zonden sterven, niet aannemen, maar die het Evangelie gelooven en er discipelen van zijn.

Een criticus in *The British Weekly* merkt hierbij op, dat hij van een goed belijnde beweging ten bate van de letterlijke inspiratie van den Bijbel niets ontdekt heeft, en dat hij ook niet heeft kunnen vinden dat Morgan Gibbon een cardinaal stuk van de geloofsbelijdenissen heeft weersproken. Het eerste is wel niet geheel juist. Er zijn nog belijders des Heeren in Engeland, die er aan vasthouden dat „alle Schrift van God is ingegeven“, en die daarom de hedendaagsche schriftcritiek verwerpen. Maar hun aantal is klein. Er zijn ook predikers die er voor uitkomen dat zij op modern standpunt staan. Hun aantal is echter niet groot. Maar predikers die de „vermittlungs-Theologie“ aanhangen, zijn er in menigte te vinden. Die „vermittlungs“-Theologen gaan in Engeland echter verder dan in Duitsland en Nederland. Hier te lande zal men althans niet velen vinden, die nog aanspraak maken op den naam van „gelovig“, welke de eeuwige hellestraffen verwerpen. In Engeland schijnt de leer van de conditionele onsterfelijkheid, volgens welke alleen de geloovigen eeuwig zullen leven, terwijl de goddelozen zullen verdwijnen als een dorrend blad, door vele predikanten te worden voorgestaan.

Frankrijk. Uit de Roomsche Kerk van Frankrijk. De schoolstrijd. Gebrek aan priesters.

Het Fransche episcopaat heeft een herderlijk schrijven gericht tot de Roomscherindelen over de neutrale volkschool. Het is toch hoe langer zoo meer aan den dag getreden, dat die volkschool niet neutraal is; de onderwijzers bestrijden en bespotten de Christelijke religie en doen zich kennen als apostelen der vrijgeesterij. Van louter ontkenning kan een volk niet leven. Men is van niet-Christelijke zijde aan het werk getogen, om den grondslag voor eene niet-Christelijke moraal te zoeken. Men is daarbij uitgegaan van den plicht, van het goede of men socht van een sociologisch standpunt uit te gaan, doch deze theorieën zijn te zwak gebleken. Het verwondert ons daarom niet, dat de Roomsche clerus nu met alle kracht op het stichten van vrije Roomsche scholen aandringt. Men had dit reeds een dertigtal jaren geleden moeten doen. Toen de onderwijzers behoorende tot de Roomsche broederschappen, uit de Fransche staats-school werden verdreven, had men daartoe standhoudt moeten overgaan. Nu zal het heel wat moeite kosten, om vrije Roomsche scholen te stichten en te onderhouden.

De Roomsche Kerk is er innerlijk niet op achteruitgegaan sedert de scheiding van kerk en staat tot stand kwam; maar ze heeft toch een waren strijd in Frankrijk. Niet alleen in de steden, maar ook op het platte land heeft zich een groot deel der bevolking van de Roomsche kerk los gemaakt. Heterogte is, dat steeds minder jongelieden zich willen wijden aan den dienst der kerk. Het blad de *Eclair* heeft een onderzoek ingesteld naar het aantal leerlingen der verschillende seminariën, en het resultaat was, dat slechts enkele bisdommen het vooruitzicht hebben dat de opvallende plaatsen van pastora en kapelaans de naastvolgende jaren zullen kunnen bereikt worden. Men heeft ook geen hoop, dat de Seminariën in de naaste toekomst beter zullen bezocht worden. Nog droefer is het feit, dat door het verschrikkelijk afnemen der bevolking in het departement van de Saône en Loire, tal van pastoorplaatsen moest opgeheven worden.

De achteruitgang is al een tiental jaren geleden opgemerkt. De scheiding van kerk en staat heeft dus daaraan geen schuld. Wij zijn van oordeel, dat juist doordat de Roomsche kerk van Frankrijk haar vat op de bevolking verloor, de Fransche staatliden den moed gegrepen hebben om het concordaat met den paus te verbreken. Van Roomsche zijde beweert men, dat de afnemende bevolking schuld heeft aan de vermindering der Seminariën. „Deze sociale wond is ook een wond der kerk geworden.“ Doch ook dit verklaart het droefer feit niet. Immers het cijfer der geboorten was reeds in Frankrijk aan het afnemen, toen de groote en kleine seminariën nog goed bezocht waren. Men heeft ook wel beweerd, dat het feit dat Jezuïeten, Dominicanen en Assumptonisten tot leeraars aan de Seminariën benoemd werden, waardoor een meer Ultramontaansche dan wel een nationale geest onder de aanstaande dienaren der kerk werd aangekweekt, er toe medewerkte om de Seminariën te ontvolken. Doch ook dit is niet aannemelijk. Immers de Fransche bevolking die zich van de Roomsche kerk afkeert, wendt zich van haar niet af, omdat zij niet nationaal maar internationaal zijn wil, maar wijl zij gebroken heeft met alle geloof. Er blijft slechts over aan te nemen, dat door het toenemend ongeloof er ook steeds minder jongelieden gevonden worden, die als geestelijke de Roomsche kerk van Frankrijk willen dienen. In de meeste Protestantische landen staan de kerken voor dezelfde moeilijkheid. Laat er een gebod opgaan, dat de Heere arbeiders uitstorte in zijn wijngaard.

Gemengd Nieuws.

Er is te Parijs eene vereniging van Protestantische studenten opgericht, waarbij zich leerlingen der hogere klassen der Lycées kunnen aansluiten. De vereniging heeft ten doel, gelegenheid te geven om met elkander kennis te maken en in Evangelischen (orthodoxen) geest gemeenschap met elkander te oefenen. Nadere inlichtingen over de vereniging zijn te verkrijgen bij den secretaris Th. Cremer, Rue de Valenciennes 42.

Bischof Green van de Episcopale kerk te New-York schreef met het oog op de Hudson-Fulton feestten, het volgende gebet aan de predikanten onder zijn opzicht, voor:

„O Almachtige God, die aan alle levend ding adem geeft, en door wiens kracht de volkeren, natien, en de geslachten der menschen de tenten hunner woningen uitbreiden, wij danken u van harte voor den geest van moedige onderneming, waaraan onze Natie hare geboorte dankt. Wij verheugen ons in den onovertefaren moed van hen, die vrijheid en kennis minnend, het gordijn van seiden trecken voor zichzelf en hunne kinderen; en wij bidden dat Gij ook ons wilt geven denzelfden geest, en om maken wilt een volk waardig diezelfde idealen en tradities. Zegen dit land der belofte met eerbare industrie, gezonde leerling, eerlijken handel. Vorm deze menigte, die hier samenstroomt uit alle geslachten en tongen, tot een gelukkig volk. Begaf met den geest der wijsheid hen die wij in Uw naam de macht der regering toevertrouwen; dat alle dingen door hun streven zoo mogen geregeld worden, en gevestigd op de beste en sterkste fondamente, dat vrede en blijdschap, waarheid en gerechtigheid, goddienset en vroomheid in ons midden mogen bloeien tot in alle geslachten. En verhaast den tijd, bidden we van U, wanneer alle volken der aarde zullen samen wonen in gerechtigheid en vrede, en oorlog niet meer zal zijn. Dit alles vragen wij in den naam van Jezu Christen, onzen hoogstsaligen Heere en Zaligmaker. Amen.“

Madagascar. Nog steeds worden door den Franschen gouverneur aan de zending allerlei moeilijkheden in den weg gelegd. De Christenen kunnen hunne dooden in den regel geen Christelijke begrafenis geven. Want men altijd bestaat de voorstelling, dat de menschen die een doods de laatste eer bewijzen, daarbij niet mogen zingen, noch liturgische geboden uitspreken; liederen en geboden mogen alleen gehoord worden van den zending, die gewoonlijk ver weg woont. Ook mag alleen de zending bij de geopende groeve het woord voeren, de inhoud van die toespraak moet echter eerst aan het bestuur medegedeeld worden, en daarvoor ontbreekt in de meeste gevallen de tijd. Bij dit graf mag niets wat naar een godsdienstoefening zweemt, plaats hebben; alles moet aan het sterf-huis of in de kerk gebeuren. De Heidenen mogen daarentegen alles wat bij begrafenissen bij hen gebruikelijk is, doen, zij mogen offeren enz., zoodat dat de overheid eenige hinderpalen in den weg legt.

De Protestantische zending heeft daarbij nog altijd op te roeten tegen de invloed van de Roomsche missionarissen, die van haar zeggen dat zij den nationalen Goddienst der Franschen niet belijden en ook laten uitkomen, dat vier vijfden der Prot. zendingen geen Franschen zijn.

Vooraf heeft de overheid het gemunt op de Protestantische scholen. Te Immermayaka bestond sedert 1907 een school met 40 leerlingen, die, omdat meer leerlingen zich hadden aangemeld, moest vergroot worden. Het nieuw aangebouwde moest met de bestaande school verbonden worden, en daarom behoorde men een deel van het dak af te breken. Wat doet nu het bestuur? Het liet weten dat het schoolgebouw afgebroken was en dat daarom de school als opgeheven moest beschouwd worden. Sedert dien tijd is het schoolgebouw gesloten. Men moet op nieuw aanvragen de school te openen; als er antwoord gegeven wordt, zal het pas over vier of vijf maanden zijn. Op een andere plaats in dezelfde streek, te Manamari, werd een school, die 30 leerlingen telde en die vergroot zou worden, eenvoudig gesloten, ofschoon het lokaal geheel naar de bestaande verordening gebouwd was. Het bestuur greep het verzoek om tot vergrooting over te gaan, aan als een aanleiding om de school te sluiten, en tot dit oogenblik is die inrichting nog altijd gesloten. En dit alles geschiedt in een kolonie onder het direct bestuur der Fransche republiek, die „vrijheid, gelijkheid en broederschap“ in hare banier geschreven heeft. Van Protestantische zijde is meermalen op deze toestanden gewezen en er tegen geprotesteerd, doch tot hertoe is de gouverneur Augagneur, van wien al deze maatregelen uitgaan, door de regering en zijn post gehandhaafd.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

BERGOPWAARTS.

VIII.

OF REIS.

Het voorjaar van 1732 brak aan, toen Linnaeus met alle toebereidselen tot zijn tocht gereed was. Hij moest nu vertrekken, wijl de reis in het koude jaargetij niet wel doonlijk was.

Welgemeend, al was het niet met een volle beurs, ging onze vriend op weg, vast besloten met 's-Heeren hulpe zijn last uit te voeren. 't Weer was nog seer guur, en toen hij eenmaal in Lapland was aangekomen waar bijna geen wegen waren, werd de reis moeilijker. Gelukkig dat het allens opsommerde, en zoo kon onze reiziger zo doen wat hem was opgedragen en zijn onderzoek beginnen, daar nu aan bloeiende planten geen gebrek was. Met allen ijver en groote nauwkeurigheid verrichtte hij zijn werk, zocht op bergen en in dalen en niets ontging daarbij zijn scherpe blik. Trouwens hij was het zoeken en verzamelen van planten van jongaf gewoon.

Toen de Junimaand aanbrak, bevond Linnaeus zich in het hoge Noorden van het land der Middernachten, want, zooals we weten gaat in die streken de zon des zomers niet, of nauwelijks onder. Dit zeldzaam schouwspel van den *solenn inocciduum*, de niet ondergaande zon, zooals het zeer deftig in 't Latijn genoemd wordt, aanschouwde Linnaeus met groote bewondering te Wallinara. Dat was vrij wat anders dan in het zuiden van Zweden, waar het 's zomers trouwens toch ook tot 11 uur des avonds licht blijft.

Hoe mooi 't echter ook was, en met hoeveel genoegen de jonge geleerde ook zijn taak volbracht, toch was hij niet louter voor zijn plezier uit. Hij trok heel de Bothnische golf langs; eerst — zie 't maar eens na op de kaart — aan de westzijde van eigenlijk Zweden, toen over Tornea verder langs de oostkust zuidwaarts door Finland, dat destijds Zweedsch gebied was. Op dezen langen tocht had hij dikwijls te lijden van honger of van koude. 't Was een geluk dat hij velerlei had meegenomen, waarvoor hij in die ruwe streken, waar weinig menschen woonden, zich zelf helpen kon.

Hij moest soms in bar weer zijn tent opslaan in een bergpels, of in een bosch om tegen storm veilig te zijn, zijn bed naast spreiden.

Aangenam dat de lieden in de dorpen gaarne bereid waren te helpen, en alle levensmiddelen heel weinig kostten, zoodat de vijfdaalder bij groote zuinigheid toereikend bleek. Echter liep hij allerlei gevaren, van weer en wind, en ook van wilde dieren als wolven en beren. Want die hadden natuurlijk weinig op met de plantkunde, begrepen zeker niet wat die vreemde indringer kwam doen, en betoonden zelfs een bedenkelijken lust om hem tot straf op te eten. Gelukkig kwam het daar niet toe.

Zoo al reizende kwam onze vriend te Calix. Hij moest daar een poos blijven om zijn planten te ordenen, en vond een onderkomen bij den bergmeester Stranberg, die het opzicht had over de mijnen. Nu was Linnaeus, hoe jong ook, niet alleen bekend met planten, maar deed ook aan de dierskunde en had verstand van delfstoffen en metalen. De bergmeester vond het aangenaam een gast te herbergen, die over koper en ijzer wist mee te praten en kreeg zelfs lust om hem te onderwijzen in de zoogenoemde essayekunst, d. i. de kunst om het gehalte van metaalmengsels te weten en over de waarde en zuiverheid der delfstoffen te oordeelen. Onze Karel, die elke gelegenheid aangreep om zijn kennis te verrijken, maakte gaarne van de gelegenheid gebruik, en zoo verliet hij ten slotte Calix al weer wijder dan hij er was gekomen.

Al voortreizende kwam onze onderzoeker tegen het najaar te Abo aan de Finsche kust. Hij had nu een heelen boog omgenaaht. Hij ging scheep en bereikte over de Ålands-eilanden weer de plaats vanwaar hij was vertrokken: Upsal. Hij had veel nieuwe kennis opgedaan en een rijke verzameling planten en gewassen meegebracht, benevens allerlei aantekeningen. Het reisgeld echter was schoon op.

Had hij nu zijn reis tot genoegen van zijn vrienden volbracht? Voorreker, gelijk bleek toen hij hun een uitvoerig verslag gaf van al het door hem verrichtte. Hij kreeg er allen, zeker welverdiende lof voor, en een lange lijst der planten die hij had onderzocht, werd door het Genootschap van Celsius en Rudbeck uitgegeven, onder den naam van *Flora Lapponica*. Ook werd hij nu tot medlid van het genootschap